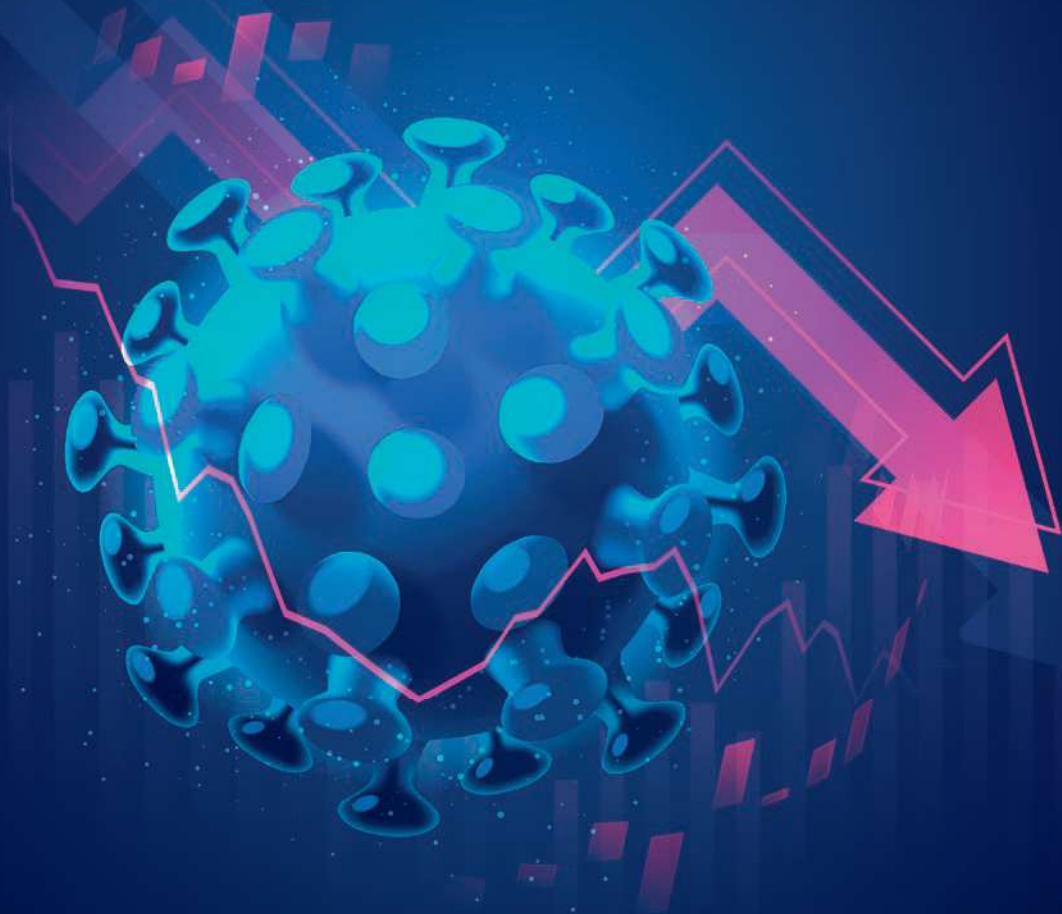

prof. dr Marijana Joksimović

UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

ALFA BK UNIVERZITET
Beograd, 2021. godina

prof. dr Marijana Joksimović

***UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST
ADEKVATNOSTI KAPITALA U
BANKAMA***

ALFA BK UNIVERZITET

Beograd, 2021. godina

2021 | **UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST
ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA**

Izdavač / Publisher

Alfa BK Univerzitet / Alfa BK University

Za izdavača / For the publisher

Prof. dr Marijana Joksimović, rektor Alfa BK Univerziteta

Prof. Marijana Joksimović, Alfa BK University Rector

Recenzenti:

Prof. dr Larisa Jovanović, emeritus, Alfa BK Univerzitet, Beograd
Prof. dr Antoaneta Vassileva, Departman za međunarodne ekonomske
odnose i poslovanje Univerziteta za nacionalnu i svetsku ekonomiju,
Sofija, Bugarska

Prof. dr Goran Milošević, Pravni fakultet Univerziteta, Novi Sad
Prof. Larisa Jovanović, emeritus, Alfa BK University, Belgrade
Prof. Antoaneta Vassileva, Department of International Economic
Relations and Business, University of National and World Economy,
Sofia, Bulgaria

Prof. Goran Milošević, Faculty of Law University, Novi Sad

Mesto i godina / Place and year
Beograd, 2021. / Belgrade, 2021

Tiraž / Print run

100

Štampa / Print
Matija, Beograd

ISBN 978-86-6461-045-2

prof. dr Marijana Joksimović

***UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST
ADEKVATNOSTI KAPITALA U
BANKAMA***

Ova monografija je deo rezultata u okviru istraživanja na projektu II IT-5001/20 Digital Learning Games for Mathematics, Computer Science and Social Science Education, Alfa BK Univerziteta kao i projekta II U-001/20, Procena uticaja Covid-19 na socijalni i ekonomski razvoj, Fakulteta za finansije, bankarstvo i reviziju, Alfa BK Univerziteta.

ALFA BK UNIVERZITET

Beograd, 2021. godina

PREDGOVOR

Monografija **UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA** nastala je kao rezultat istraživanja u oblasti bankarstva, kao i uticaja Covid krize na adekvatnost kapitala u bankama. S obzirom na to, da u ovoj oblasti postoji relativno skromna stručna literatura, ova monografija daće skroman doprinos u daljem proučavanju iste.

Monografija je koncipirana tako da pruži celovitiji pristup proučavanoj materiji u oblasti bankarstva i da se ne ograničava samo na adekvatnost kapitala i bankarsko poslovanje, što je vrlo čest slučaj, nego se posmatra i na koji način Covid-19 utiče na održivost adekvatnosti kapitala u bankama.

Autor se zahvaljuje svima onima koji su dali sugestije prilikom izrade ove monografije, a posebno recenzentima.

U Beogradu,

april 2021. godine

AUTOR

**I DEO STANDARDI BAZELSKOG KOMITETA ZA
BANKARSKU SUPERVIZIJU**

**1. Bankarska regulativa Bazelskog komiteta za bankarsku
superviziju**

Bazel regulativa propisuje pokrivanje rizika kojima su finansijske institucije izložene kapitalom, a donosi je Basel Committee on Banking Supervision –Bazelski komitet za bankarsku superviziju. Bazelski komitet za bankarsku superviziju, u daljem tekstu BCBS, sastaje se u Bank for International Settlements (BIS) – Banka za međunarodna poravnanja, u daljem tekstu BIS, u Bazelu u Švajcarskoj. Otuda i potiče naziv regulative Bazel. Pored Bazela, ona ima i svoja predstavništva u Hong Kongu i Meksiko Siti. BIS je osnovana je na konferenciji u Holandiji 17. marta 1930. godine¹ i najstarija je međunarodna finansijska institucija. Zapošljava oko 557 radnika iz 48 zemalja sveta² Nut Velink je predsednik BCBS i predsednik centralne banke Holandije.

BIS je međunarodna institucija koja podstiče međunarodnu monetarnu i finansijsku saradnju, a pritom služi kao banka koja pomaže ostale centralne banke sveta. Ona deluje kao:

Forum za raspravu i odlučivanje između centralnih banaka i unutar međunarodnih finansijskih i upravnih zajednica;

¹ BIS, (2008),“ The BIS in profile“, (white paper), (Pristup 10.12.2020.), [dostupno na: <http://www.bis.org/>]

² BIS, (2008),“ The BIS in profile“, (white paper), (Pristup 10.12.2020.), [dostupno na: <http://www.bis.org/>]

2021 | UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

- Centar za ekonomska i monetarna istraživanja;
- Glavna za centralne banke u svojim finansijskim transakcijama;
- Kao posrednik u međunarodnom finansijskom poslovanju.

Najvažnija tela BIS-a koja donose odluke su:

- Članovi skupštine centralnih banaka;
- Bord direktora; i
- Generalni direktor uz asistenciju Izvršnog odbora banke.

Zadatak BIS-a je da obezbedi saradnju između centralnih banaka zemalja članica i da brine o stabilnosti međunarodnog finansijskog sistema.

Upisani kapital BIS-a je 1.500 miliona zlatnih franaka, podeljen na 600.000 akcija. Do 2003. godine bilans Banke iskazivan je u zlatnim francima, a od aprila 2003. godine godišnji bilansi Banke iskazuju se u specijalnim pravima vučenja (SDR).

BIS predstavlja instituciju u okviru koje se organizuju istraživanja o razvoju međunarodnog monetarnog i finansijskog sistema, prikupljaju i objavljuju analize.

Osnovni cilj kompleksnog posla koji je BCBS stavio pred sebe, da revidira Bazel I i da se stvori okvir koji bi dalje jačao postojanost i stabilnost međunarodnih bankarskih sistema, pri čemu se nastoji održati izvesna konzistentnost u smislu da postupak regulisanja adekvatnosti kapitala ne bude značajan izvor konkurentske nejednakosti između međunarodno aktivnih banaka.

BCBS je bio siguran da će revidirani okvir promovisati usvajanje bolje i jače prakse upravljanja rizicima od strane bankarskog sektora, kao i vera da je ovo jedan od njegovih glavnih doprinosa. Što se kasnije i pokazalo kao tačno. Bazelski komitet za bankarsku superviziju takođe želi da osvetli potrebu davanja odgovarajuće pažnje, od strane banaka i supervizora, prema Stubu 2 (supervizorski nadzor, o kojem će u daljem tekstu biti reči) i Stubu 3 (tržišna disciplina, o kojoj će u daljem tekstu biti reči) Novog okvira. Veoma je važno da zahtevi prema minimalnom kapitalu (Stub1) budu povezani sa doslednom primenom Stuba 2, uključujući napore banaka da procene svoju adekvatnost kapitala i supervizora da ocene takve procene. Uz to, objavljivanje podataka, u okviru Stuba 3 novog okvira, biće esencijalno za obezbeđivanje tržišne discipline, kao efektivnog komplementara za druga dva Stuba (koja se odnose na kapital koji je neophodan da se pokrije stvarni rizik banaka).

Regulativa pomaže u poboljšanju sigurnosti bankarskog sektora.

Noviji propisi imali su presudan uticaj na razvoj organizacionog dela koji se bavi upravljanjem rizicima u bankama. Supervizorski okvir postavlja ograničenja i određene smernice koje inspirišu upravljanje rizicima, a pri tom stimulišu razvoj internih modela upravljanja rizicima unutar banaka. Međunarodna regulativa pod okriljem BCBS je doprinela promociji preciznije definicije rizika, adekvatnije metodologije za njihovo merenje, koncepta "rizičnog kapitala" ("risk-based capital") i stope adekvatnosti kapitala. U isto vreme, propisi koji postavljaju minimum zahtevanog kapitala su snažan podsticaj za poboljšanje mera rizika i kontrole. Za banke trošak dodatnog rizika postaje trošak dodatnog kapitala.

II DEO BAZEL I- PRVI BAZELSKI SPORAZUM

2. Bazel I- prvi Bazelski sporazum

Osamdesetih godina prošlog veka na pomolu je bila još jedna kriza - kriza prezaduženosti, što je ostavilo velikog uticaja na rizike na međunarodnom nivou. Koeficijenti adekvatnosti kapitala su se znatno pogoršali i sve je išlo u prilog kriznim vremenima pred kojima se nalazi svetsko bankarstvo. Još jedanput BCBS je pokušao da nizom svojih aktivnosti poboljša tadašnje stanje na bankarskoj svetskoj sceni. Stim u vezi, akcenat je stavljen na razvoj novih modela za merenje rizika i u skladu sa tim i za merenje adekvatnosti kapitala. Rezultat prvobitnog zalaganja bio je skup standarda pod nazivom Bazel I koji je donet 1988. godine.

Prema ovom okviru neophodno je bilo da banke održavaju koeficijent adekvatnosti kapitala na nivou od minimalno 8% sve do 1992. godine. Krajem 1991. godine ovaj okvir je bio dopunjen delovima u kojima su preciznije data objašnjenja u vezi sa opštim odredbama za primenu Sporazuma kao i objašnjenjima koja su se odnosila na potencijalne stavke u podobnom kapitalu banke (reč je o opštim rezervama za gubitke po kreditima). Dve godine kasnije, u septembru 1993. godine potvrđeno je da su sve banke iz grupe G10 čije je poslovanje bilo međunarodnog tipa ispunile osnovne zahteve u vezi sa odlukama iz 1988. godine.

I Bazelski sporazum ustanovljen je 1988. godine i predstavlja sporazum o kapitalu banaka. Njime se definišu elementi kapitala banaka – osnovni i dopunski, ponderi za izračunavanje kreditnog rizika po bilansnoj aktivi i faktori kreditne konverzije za izračunavanje kreditnog rizika po vanbilansnoj aktivi, kao i odnos između kapitala i ukupne aktive ponderisane kreditnim rizikom, s ciljem izračunavanja pokazatelja adekvatnosti kapitala.

Prvi Bazelski sporazum podrazumeva obezbeđenje adekvatnog Stuba kapitala u funkciji zaštite od potencijalnih rizika, i na toj osnovi uravnoteženje pozicije finansijskih organizacija u konkurenciji na finansijskom tržištu. Bazelske standarde možemo svrstati u tekuće gde kapital delimo u dve osnovne vrste.

Tekući Bazelski standardi, kojima je kapital podeljen u dve osnovne vrste su:

Primarni (osnovni) - obične akcije, suficit, nepodeljena dobit (zadržane zarade), oblici prioriternih akcija, manjinski interesi, nematerijalna aktiva (npr. kupljena kreditna kartica);

Sekundarni (dodatni) kapital - rezerve za kredite i gubitke na poslovima lizinga, srednjoročne prioritne akcije, vrednosni papiri akcijskog kapitala i neki drugi instrumenti.

Ukupan regulatorni kapital banke se utvrđuje tako što se prethodno oduzima nekoliko dodatnih stavki poput investicija neudruženih filijala, pojedinih hartija od vrednosti akcijskog kapitala, i sl.

Tekuća stopa potrebnog kapitala banke da bi se kvalifikovala kao adekvatno kapitalizovana podrazumeva sledeće:

Koeficijent odnosa primarnog kapitala i ukupne rizične aktive mora da iznosi najmanje 4%;

Koeficijent odnosa ukupnog kapitala (primarnog i sekundarnog) i ukupne aktive ponderisane rizikom mora da bude najmanje 8%, pri čemu je suma sekundarnog kapitala ograničena na 100% od primarnog kapitala.

Rizikom ponderisana aktiva - svaka stavka u bilansu stanja banke i svaka vanbilansna finansijska obaveza koja je učinjena, pomnoži se sa ponderisanim faktorom rizika koji je projektovan tako da odražava svu izloženost kreditnom riziku.

Stepen kreditnog rizika koji se koristi u izračunavanju ponderisanog rizika aktive banke (procenat iznosa od svake aktive) je prikazan na sledećoj tabeli:

2021 | UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

Table 1 Stepen kreditnog rizika za izračunavanje ponderisanog rizika aktive

Procenat iznosa od svake aktive	Stepen kreditnog rizika
0%	nulti kreditni rizik
20%	nizak kreditni rizik
50%	umereni kreditni rizik
100%	najveći kreditni rizik

Izvor: BIS, Bazel I, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, 1988.

Ovo su kategorije za aktivu banke, počev od gotovine, depozita, hartija od vrednosti, međubankarskih depozita, do hipotekarnih i industrijskih zajmova.

Posebno se rizik određuje i za vanbilansne stavke (garancije, kreditna pisma npr.) i derivate i druge tržišno sklopljene ugovore koji se ne prikazuju u bilansu stanja banke, koristeći konverzioni faktor (0%, 20%, 50% i 100%)⁶ i težinu kreditnog rizika (procenti - 0, 20 i 100).

Jedan od najvećih nedostataka Bazela I je nemogućnost uvažavanja uticaja tržišnog rizika.

⁶ BIS, (1988), Bazel I, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", (white paper), (Pristup 23.01.2021), [dostupno na: <http://www.bis.org/>].

Banke su suočene sa značajnim tržišnim rizikom kao što su:

- gubici zbog kamatne stope,
- cene hartija od vrednosti (HOV), i
- deviza.

Banke mogu da koriste sopstveno izabrane metode kako bi utvrdili maksimalan gubitak koji bi mogli da pretrpe u određenom vremenskom periodu pri čemu se koriste modeli rizika vrednosti (VaR-Value at Risk), koja podrazumeva mogućnost merenja cene ili tržišnog rizika portfolia aktive čija vrednost može da opadne zbog nepovoljnih kretanja kamatne stope, cena akcija, vrednosti strane valute ili robne cene.

Dodatak Bazelskom sporazumu odnosi se na emisiju tzv. minimalne količine obligacionog dugovnog kapitala - velike banke koje vrše emisiju obligacionog dugovnog kapitala bile bi predmet jače discipline na tržištu, ukoliko banka koja je izvršila emisiju preuzela ogromni rizik.

Predlog se sastoji u tome da velike banke periodično svake godine prodaju manju količinu tržišnih obligacionih vrednosnih papira nezavisnim investitorima.

III TEĆI DEO BAZEL II - DRUGI BAZELSKI SPORAZUM

3. Bazel II - Drugi Bazelski sporazum

II Bazelski sporazum je nastao na pitanju kako ispraviti nedostatke Bazela I, posebno njegove neosetljivosti prema stalnim inovacijama na finansijskom tržištu.

Bazel II standardi predstavljaju dopunu amandmana iz 1995. god. i 1996.god. uz tri naročito bitne izmene.

Prvo, uz kreditni i tržišni rizik uvodi se sve izraženiji operativni rizik.

Drugo, u Standardizovanom pristupu značajno mesto se daje eksternim kreditnim agencijama čiji autputi služe za klasifikaciju svih kompanija iz portfolija banke, što u krajnjoj instanci utiče na nivo kapitalnih zahteva.

Treće, omogućava se bankama da same ustanove modele za merenje rizika u njihovom poslovanju i u skladu sa tim rezultatima da izdvajaju neophodni kapital. Ovo je i najveća novina koju su doneli Bazel II standardi.

Bazel II je rezultat višegodišnje intenzivne saradnje Bazelskog komiteta za bankarsku superviziju sa bankama i institucijama iz finansijskog sektora i otklanja niz nedostataka Bazela I. U cilju daljeg jačanja snage i stabilnosti međunarodnog bankarskog sistema, uz ujednačavanje kapitalnih zahteva po zemljama, u junu 2004. godine Bazelski komitet za bankarsku superviziju je izdao revidiran Okvir, a nakon dve godine i njegovu sveobuhvatnu verziju.

2021 | UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

Verzija iz juna 2006. uključuje dodatne smernice koje se prvenstveno odnose na tretman aktivnosti trgovanja i double default efekata i amandmane vezane za tržišne rizike i obuhvata sve odredbe iz Bazela I koje su ostale na snazi.

Bankari su pronalazili načine kako da zaobiđu mnoge reastrikcije Sporazuma Bazela I. On nije prepoznao činjenicu da ne postoje dve iste ili slične banke u odnosu na njihov profil rizika, različite banke imaju različite stepen izloženosti riziku i trebalo bi da koriste različite modele u proceni bankarskih rizika.

Bankama će, dakle, biti dozvoljeno da same izmere svoju izloženost riziku, zahvaljujući sporazumu Bazel II. Koristiće se Pristup zasnovan na internom rejtingu(IRB).

Banke će držati kapital u onoj meri u kojoj mogu da se suoče sa poslovnim rizikom pored postojećih kreditnih i tržišnih rizika, suočiće se i sa operativnim rizikom. Savremene finansije i istraživanja u oblasti rizika, omogućili su razvoj sofisticiranih kvantitativnih pristup i merenja rizika plasmana i verovatnoće neizvršenja događaja.

Pored VaR¹⁰ dolazi do brzog porasta vrste modela kreditnog rizika - pokušaji upotrebe kompjuterskih algoritama.

Osnovni cilj obimnog posla koji je BCBS postavio pred sebe (da revidira Bazel I okvir) bio je da se stvori okvir koji bi dalje jačao postojanost i stabilnost međunarodnih bankarskih sistema, uz nastojanje održati izvesnu konzistentnost u smislu da postupak regulisanja adekvatnosti kapitala ne bude značajan izvor konkurentske nejednakosti između međunarodno aktivnih banaka.¹¹

¹⁰ Ključni faktor u upravljanju rizikom postaje VaR - Value at Risk ili na srpskom vrednost pod rizikom, vrednost izložena riziku. On se izračunava za svaku od tri grupe rizika i u skladu sa tim se određuje visina ekonomskog kapitala.

¹¹ BIS, (2006), Basel Committee on Banking Supervision, “ International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards ”, (white paper), (Pristup 23.03.2021), [dostupno na: <http://www.bis.org/>].

Komitet veruje da će revidirani okvir (novi Bazelski okvir) promovisati usvajanje bolje i jače prakse upravljanja rizicima od strane bankarske industrije, kao i spoznaju da je ovo jedan od njegovih glavnih doprinosa. BCBS takođe želi da osvetli potrebu davanja odgovarajuće pažnje, od strane banaka i supervizora, prema drugom (supervizorski nadzor) i trećem (tržišna disciplina) stubu Novog okvira. Veoma je bitno da zahtevi prema minimalnom kapitalu (prvi stub) budu povezani sa doslednom primenom drugog stuba, uključujući napore banaka da procene svoju adekvatnost kapitala i supervizora da ocene takve procene. Uz to, objavljivanje podataka, u okviru trećeg stuba novog okvira, biće esencijalno za obezbeđivanje tržišne discipline, kao efektivnog komplementara za druga dva stuba.

Regulativa pomaže u poboljšanju sigurnosti bankarske industrije. Noviji propisi su imali presudan uticaj na razvoj organizacionog dela koji se bavi upravljanjem rizicima u bankama. Supervizorski okvir postavlja ograničenja i smernice koje inspirišu upravljanje rizicima i stimulišu razvoj internih modela upravljanja rizicima unutar banaka. Međunarodna regulativa pod okriljem Bazelskog komiteta za bankarsku superviziju je doprinela promociji preciznije definicije rizika, adekvatnije metodologije za njihovo merenje, koncepta "rizičnog kapitala" ("risk-based capital") i stope adekvatnosti kapitala.

U isto vreme, propisi koji postavljaju minimum zahtevanog kapitala su snažan podsticaj za poboljšanje mera rizika i kontrole. Za banke trošak dodatnog rizika postaje trošak dodatnog kapitala.

2021 | UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

Tri su temelja sporazuma Bazela II¹²:

- a) Minimalne kapitalne potrebe svake banke na osnovu sopstvenih procena o izloženosti;
- b) Nadzorni pregled za određivanje procedure rizika svake banke i adekvatnog Stuba kapitala;
- c) Pojačano informisanje javnosti o stvarnom finansijskom stanju banke.

Godine 1993. dati su novi predlozi kojima se zahteva da banke koje su suočene sa višim stepenom izloženosti tržišnom riziku drže veće količine kapitala u odnosu na veličinu njihove aktive.

BCBS je 1996. godine prihvatio modifikaciju dozvoljavajući najvećim bankama da sprovedu merenje unutrašnjeg rizika i da vrše procene za potrebe količine kapitala da bi se pokrio tržišni rizik.

Dinamičan razvoj finansijskog tržišta ukazao je na potrebu izrade novog, sofisticiranijeg, okvira za merenje rizika. Tako je 2001. godine objavljen Novi Bazelski sporazum-Bazel II. Za razliku od prethodnog koji je u suštini imao jednu opciju- obezbeđenje adekvatnog Stuba kapitala u funkciji zaštite od potencijalnih rizika, i na toj osnovi uravnoteženje pozicije finansijskih organizacija u konkurenciji na finansijskom tržištu, novi Sporazum je kompleksniji.

Bazel II je koncipiran na osnovnoj ideji vodilji da se poveća osetljivost na rizik kod finansijskih organizacija. On daje kompleksan pristup utvrđivanju minimalno potrebnog kapitala u svetlu većeg broja metodologija za merenje rizika, mogućnosti izbora metodologije i novog načina utvrđivanja imenitelja za izračunavanje minimalno potrebnog kapitala, koji sada pored kreditnog i tržišnog rizika, prvi put obuhvata i operativni rizik.

¹² Marijana Ljubić, (2011), Uvođenje BAZELA II u Srbiji, UDK 336.711:368(497.11), Industrija: časopis Ekonomskog instituta, Ekonomski institut Beograd, SG= Industrija, God. I, br. 1/2011., str. 261-279.

Osnovi Novog Bazelskog sporazuma su povećanje osetljivosti finansijskih institucija na rizik. Testiranje otpornosti na stres predstavlja važan instrument upravljanja rizicima koji banke koriste kao deo internog upravljanja rizikom u sklopu okvira Basel II.¹³ U tom smislu poseban kvalitet nudi Basel II, između ostalog zato što je pružio obuhvatniji tretman rizika. To znači da se Novi paket, osim kreditnog i tržišnog, bavi i operativnim rizikom. Uključivanjem ovog rizika u kalkulaciju ekonomskog kapitala, banke postižu mnogo viši stepen preciznosti, što omogućava i bolju zaštitu.

Trenutno, BCBS ima u vidu velike, međunarodno aktivne banke. Ali, BCBS je uveren da su odredbe Bazela II primenljive na mnogo širi krug banaka, različite složenosti i stepena razvijenosti. Zbog toga je vrlo bitno što Basel II omogućava evolutivni pristup u izboru metoda za ocenu rizika, od jednostavnijih ka složenim, bez obzira o kome je reč.¹⁴

Tri osnovne inovacije koje su projektovane da bi u Basel II uvele veću osetljivost na rizik su sledeće:

- prva se odnosi na dopunu postojećeg kvantitativnog standarda sa dva dodatna Stuba - Supervizijski nadzor i Tržišnu disciplinu;
- druga inovacija je da banke sa višim sposobnostima za upravljanje rizicima dobiju tu slobodu da koriste svoje sopstvene interne sisteme za procenjivanje kreditnog rizika, poznate i kao Interni rejting (IBR - Internal Based Rating), umesto standardizovanih pondera rizika za svaku vrstu aktive, kao i davanje dozvole bankama da koriste gradiranje koje pružaju eksterne rejting agencije (ERA);

¹³ Ljubić Marijana (2011) Stres testovi kao instrument kontrole rizika u bankama. Megatrend revija 8, (1), str. 303-323.

¹⁴ Ljubić Marijana, (2011), Uvođenje BAZELA II u Srbiji, UDK 336.711:368(497.11), Industrija: časopis Ekonomskog instituta, Ekonomski institut Beograd, SG= Industrija, God. I, br. 1/2011., str. 261-279.

2021 | UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

- treća inovacija se odnosi na terećenje kapitala za operativni rizik, koji nije ulazio u formulu za adekvatnost kapitala kod Bazela I.

Table 2 Osnovne razlike između Bazela I i Bazela II

Bazel I	Bazel II
Akcentat je na jednoj meri rizika	Uvode se sopstvene interne metodologije merenja rizika banke, pregled kontrole i tržišna disciplina
Jednu veličinu svi primenjuju	Omogućuje fleksibilnost, izbor pristupa, podsticaje za bolje upravljanje rizikom
Opšta struktura	Veća je osetljivost na rizik

Izvor: Institut ekonomskih nauka, 2008, Upravljanje rizicima u bankama, Beograd (white paper), (Pristup 22.01.2021), [dostupno na: <http://www.ien.bg.ac.rs>]

IV DEO BAZEL III - TREĆI BAZELSKI SPORAZUM

4. Bazel III - Treći Bazelski sporazum

Nakon više od godinu dana rada na njihovoj pripremi, Bazelski komitet za superviziju banaka je 16. decembra 2010. godine usvojio dokumenta²⁸ sa pravilima koja predstavljaju reformu globalnih regulatornih standarda o adekvatnosti kapitala i likvidnosti banaka. Čelnici centralnih banaka zapadnih ekonomskih sila, 12.09.2010.g., usvojili su novi paket mera koji treba da bude osnova za čvršću kontrolu bankarskog sistema. Paket zvani Bazel III uvodi novi ratio minimalne visine kapitala sa dosadašnja 2 na novih 4,5 odsto. Prethodno su potvrdu za ovu reformu dali lideri Grupe 20 na samitu održanom u Seulu novembra 2010. godine. Misli se na druge finansijske instrumente koji ispunjavaju striktne kriterijume, na primer preferencijalne nekumulativne akcije.

Važno je napomenuti da je kapitalne standarde Bazel III razvila globalna zajednica 27 jurisdikcija članova bazelskog komiteta za bankarsku superviziju koji čine 44 centralne banke i supervizorske vlasti.

Novi standardi predviđaju da bi banke trebale imati veličinu kapitala za Stub 1 od 4,5%, što je više nego dvostruko u odnosu na sadašnjih 2%, te će uz to morati da formiraju i dodatnu zaštitnu zalihu kapitala od 2,5%. Na taj način adekvatnost kapitala ne bi mogla biti niža od 7%, što je praktično trostruki porast, na osnovu čega bi banke mogle da izdrže sve potencijalne stresove u budućnosti. Stub 1 odražava nivo bankarskog osnovnog akcionarskog kapitala prema ukupnoj, rizicima opterećenoj aktivni, i smatra se merilom sposobnosti banke da podnese potencijalne buduće gubitke.

²⁸ Bank for International Settlements, Group of Governors and Heads of Supervision announces higher global minimum capital standards , 12 September 2010.

Regulatori su, takođe, postavili šestogodišnji prelazni period koji je trajao od januara 2013. do januara 2019. godine.

Pravila su značajno strožija u odnosu na pravila Bazela II, koja su trenutno aktuelna. Supervizori upozoravaju da još uvek rade na dodatnim kriterijumima za najveće svetske banke, a za koje smatraju kako su od sistemskog značaja. Ambicija Bazelovog komiteta je bila da uspostavi (kvantitativna) pravila u vezi s likvidnošću da bi banke u svakom trenutku imale dovoljno gotovine i vladinih obveznica koje bi im omogućile «preživljavanje» jednomesečne krize. Ali, pod jakim pritiskom privatnog sektora, odustali su od uvođenja ovih pravila pre nego što su se stekli uslovi u 2015. godine pa je tada kao prelazno rešenje uveden strožiji monitoring likvidnosti.

Ovom dogovoru o Bazelu III su prethodili vrlo komplikovani međudržavni razgovori i lobiranja privatnog sektora. Većina zemalja, uključujući Veliku Britaniju i SAD, zalagale su se čak i za strožije standarde od onih koji su usvojeni, ali nakon otpora Nemačke pristali su na ovaj predlog i produženi rok za sprovođenje.

Generalno je prihvaćen stav da su potrebni strožiji standardi kad je reč o visini kapitala, i da je potrebno stvoriti bankarski sistem otporan na krize, imun na cikluse procvata i kraha koji karakterišu razvijene svetske ekonomije. Ali, bankari su upozorili da bi preteška pravila s kratkim rokom imala suprotan efekat, jer bi ograničila pozajmljivanje i izazvala usporavanje ekonomskog rasta.

Analitičari smatraju da će većina banaka u SAD i Evropi s lakoćom ispuniti nametnute kriterijume bez potrebe za prikupljanjem dodatnog kapitala, ali određene banke u nemačkom javnom sektoru bi mogle imati problema. Naime, ove banke koje su u dominantnom vlasništvu saveznih država nemaju mogućnosti pristupa da dođu do kapitala na finansijskom tržištu, a njihovi glavni finansireri (vlade) su u ozbiljnim finansijskim problemima.

Kao odgovor na poslednju ekonomsku finansijsku krizu čije se posledice i dalje osećaju širom sveta, usvojena pravila imaju za cilj da unaprede sposobnost bankarskog sektora da apsorbuje šokove koji proizlaze iz finansijskih i ekonomskih stresnih situacija, ma kakvi uzroci doveli do

ovih situacija, umanjujući pri tom rizik preliivanja krize iz finansijskog sektora u realnu ekonomiju.

Noviji Bazel III standardi su strožiji, a njihovo usvajanje bi trebalo da dovede do više i kvalitetnije kapitalne osnove banaka, adekvatnijeg upravljanja rizicima, uvođenja novog parametra koji bi predstavljao odnos između kapitala i ukupne izloženosti banaka (*leverage ratio*) i određivanje njegovog maksimalnog nivoa, utvrđivanja mera koje će obavezati banke da u dobrim vremenima izdvajaju više sredstava koja bi mogla da se koriste u periodima krize, kao i uvođenja dva globalna standarda likvidnosti za međunarodno aktivne banke. Bazel III predviđa mogućnost da se bankama koje imaju ratio (adekvatnosti) kapitala između 4,5 i 7 procenata zabrani isplata dividendi i bonusa zaposlenima. Sledi da je efektivni minimalni nivo racia (obračunat kao odnos kapitala i ponderisane rizične aktive) 7 procenata.

Iako bazelski standardi nemaju obavezujući karakter, njihovo očekivano usvajanje će imati značajnog uticaja na promenu regulatornog okruženja za banke i njihovo poslovanje.

4.1. Ciljevi uvođenja Bazela III

Bazel III usvojena pravila imaju za cilj da unaprede sposobnost bankarskog sektora da apsorbuje šokove koji proizlaze iz finansijskih i ekonomskih stresnih situacija, ma kakvi uzroci dovodili do ovih situacija, umanjujući pri tom rizik preliivanja krize iz finansijskog sektora u realnu ekonomiju.

Ciljevi uvođenja Bazela III, su sledeći:

1. Postizanje ravnoteže između zahteva za izgradnjom i održavanjem stabilnih finansijskih sistema s jedne strane i postizanja potrebnog kreditnog nivoa, s druge strane i
2. Svođenje na najmanju meru angažovanja sredstava države i poreskih obveznika za pokriće gubitaka i sanaciju privatnih finansijskih institucija.

Ukoliko bi se napred navedeni ciljevi sproveli sporazum Bazel III bi trebalo da doprinese dugoročnoj finansijskoj stabilnosti i prosperitetu.

Bazel III podrazumeva mnogo strožije definicije kapitala, u odnosu na Bazel II, uvođenje viših minimalnih zateva i uvođenje novog zaštitnog kapitala koji treba da osigura da će banke biti sposobne u daleko većoj meri da se suprotstave teškoćama koje se javljaju u periodima ekonomskog i finansijskog stresa te da podrže ekonomski rast.

Kako Nout Wellink, predsednik Bazelskog komiteta za superviziju banaka, ističe instrumenti za realizaciju ovih ciljeva su:

1. Strožija definicija kapitala koji čini Stub I i Stub II;
2. Podizanje zahteva za minimumom (common equity) kapitala;
3. Uvođenje obaveze formiranja dodatnog zaštitnog kapitala i
4. Uvođenje racia leveridža i uvođenje racia likvidnosti.

4.2. Primena Bazela III u svetu

Svetski regulatori su primenili Bazel III standarde, sa ciljem da se spreče nove finansijske krize. Pravila su komplikovana, ali suština je povećanje kapitalne adekvatnosti - osnovni kapital, čiji je međunarodni limit bio 2%, sada će biti u zavisnosti od situacije, od 4.5% do 7%.

Od banaka se zahteva da odnos kapitala i njihove ukupne imovine iznosi 7%, ali je dugi rok za početak primene tih propisa umirio strahovanja da će kreditori morati požuriti da prikupe kapital.

Novi zahtev koji propisuje koeficijent kapitala prema imovini predstavlja značajno povećanje u odnosu na trenutni zahtev od 2%, ali je niži u odnosu na očekivanja banaka sa početka godine. Primena ovih propisa je od januara 2019. godine.

Banke u Evropi će u većini slučajeva morati povećati kapital, posebno u Nemačkoj, Španiji i još nekim zemljama.

2021 | UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

- Biće potrebno prikupiti stotine milijardi evra .

- Banke godinama neće moći da isplaćuju dividende akcionarima niti bonuse zaposlenima. Nadalje, neke banke će morati nabaviti dodatna sredstva na tržištu kapitala.

Prvobitna očekivanja su bila da će Bazel III pri implementaciji imati isti uticaj kao i dolazak krize 2008. godine, što bi ugrozilo rast ekonomija, međutim dat rok do 2019. godine je omogućio postepeno prilagođavanje banaka novim uslovima.

I dok je u bankarskom sektoru bilo protivljenja, sa druge strane, uvođenje Bazel III standarda podržali su Evropska komisija, Međunarodni monetarni fond, Komitet evropskih bankarskih supervizora (CEBS) i gotovo sve vlade zapadnih zemalja uključe u rad BCBS.

Regulatori su dogovorili nekoliko tehničkih promena ali i značajnu reviziju koja će imati uticaj na visinu kapitala. Takođe, dali su predlog reforme u delu likvidnosti u okviru okvira Bazel III, a u cilju slabljenja njihovog uticaja na međunarodne banke. Pronalaženje kompromisa oko revizije je postalo kritično za dobijanje konačnog dogovora za regulatornu reformu čiji je paket mera bio usvojen na samitu u Seulu rukovodilaca iz grupe 20 najvećih ekonomija sveta.

Zemlje članice Bazelskog komiteta za bankarsku superviziju (Belgija, Holandija, Francuska, Kanada, Japan, Luksemburg, Nemačka, Italija, španija, Velika Britanija, Švedska, Švajcarska, SAD, Australija, Brazila, Kina, Indija, Koreja, Meksika i Rusija) su inkorporirali pravila u nacionalno zakonodavstvo i regulativu 2013. godine, kada počinje njihova zvanična primena.

**V DEO UTICAJ COVID-19 NA KAPITALIZOVANOST
BANAKA**

Covid-19 predstavlja ozbiljnu pretnju, globalno i lokalno, po finansijski sektor još od 2008. godine. Banke su, u celini, dovoljno kapitalizovane, likvidne i profitabilne, a indikatori su se u prethodnom periodu korigovali.³² Na osnovu podataka Svetske banke (WB), Banke za međunarodna poravnanja (BIS)³³ u Bazelu kao i Međunarodnog monetarnog fonda (IMF)³⁴, kao i podataka Evropske centralne banke³⁵, dat je pregled kapitalne spremosti evropskih banaka na šok koji je Covid-19 izazvao. U

³² European Central Bank (ECB), 2019, Supervisory Banking Statistics, Second quarter 2019, datum pristupa: 20.03.2021. https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.supervisorybankingstatistics_second_quarter_2020_202010~64f3734def.en.pdf?26eeb127afadc5327409a466f76b355c

³³ Bank for International Settlements (BIS), 2020, Bulletin No 12, Effects of Covid-19 on the banking sector: the market's assessment, Iñaki Aldasoro, Ingo Fender, Bryan Hardy and Nikola Tarashev 7 May 2020
Bank for International Settlements (BIS), 2020, BIS Bulletin, no 12, May 2020, I Aldasoro, I Fender, B Hardy and N Tarashev, Effects of Covid-19 on the banking sector: the market's assessment.

Bank for International Settlements (BIS), 2020, BIS Bulletin, no 11, May 2020, U Lewrick, C Schmieder, J Sobrun and E Takáts, Releasing bank buffers to cushion the crisis – a quantitative assessment.

³⁴ International Monetary Fund (IMF), 2020, datum pristupa: 10.01.2021. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/09/30/world-economic-outlook-october-2020#Chapter%20The%20Great%20Lockdown,%20Dissecting%20The%20Economic%20Effects>

³⁵ European Central Bank (ECB), 2019, Supervisory Banking Statistics, First quarter 2019, datum pristupa: 10.03.2021. https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.supervisorybankingstatistics_first_quarter_2019_201907~62c4b59f7c.en.pdf

2021 | UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

obzir se uzeo period pre nego što se uticaj Covida-19 detektovao i period kada je već uključen uticaj Covida-19.

Pandemija izazvana korona virusom COVID-19 razvijala se i širila veoma brzo već od samog početka 2020. godine i donela je neočekivane i izuzetno velike izazove u poslovanje svih organizacija, bez obzira na njihovu veličinu i privrednu delatnost u kojoj posluju.³⁶

³⁶ Beke-Trivunac, J., Joksimović, M., Siljanoska S., (2020). UČINAK KOVID-19 NA FINANSIJSKO IZVEŠTAVANJE . Revizor, 23(89-90), 39-47.

5. Uticaj Covid-19 na kapitalizovanost evropskih banaka

Generalno posmatrano, banke bi mogle da podmire bar deo povećanih potreba preduzeća za finansiranjem. S obzirom da su banke duži niz godina glavni poverioci fizičkih lica i preduzeća, bez obzira na napredak i razvijenost tržišta kapitala, one i dalje ostaju glavni poverioci na finansijskom tržištu, bez obzira na uticaj Covida-19.

Gotovo većina kritičnih plasmana posmatranih banaka, čine krediti fizičkih lica. Izuzetak je SAD, gde je njihov udeo ukupnih potraživanja od strane preduzeća čini i do 60%.³⁷Tako posmatrano, može se zaključiti da banke za većinu preduzeća predstavljaju jedini izvor u premošćavanju nedostataka u finansiranju u posmatranom periodu.

Može se primetiti i povećanje rezerve kapitala banaka nakon svetske ekonomske krize, gde su minimalni zahtevi za adekvatnosti kapitala povećani u skladu sa Basel III standardima.

5.1. Kapitalizovanost evropskih banaka

Ako posmatramo period pre i posle svetske ekonomske krize, možemo zaključiti da su banke ušle 2008. godine u krizu sa manje kapitala, dok su 2019. banke bile dobro kapitalizovane kada je pandemija Covid-19 nastupila. Povećana kapitalizovanost posmatranih banaka je veća posle svetske ekonomske krize, zbog strožih pravila o regulatornom kapitalu

³⁷ Bank for International Settlements (BIS), 2020, Bulletin No 12, Effects of Covid-19 on the banking sector: the market's assessment, Iñaki Aldasoro, Ingo Fender, Bryan Hardy and Nikola Tarashev 7 May 2020

2021 | UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

i imovini ponderisanoj rizikom koja je uvedena nakon svetske ekonomske krize, a odnosi se na Bazel III standard, Stub I.³⁸

Razlika između Common Equity Tier 1 (CET1) racio i sume koja prati zahteve za adekvatnošću kapitala, minimalnih zahteva Bazela III, je 4,5%, dok je buffer za očuvanje kapitala 2,5% (ako je u potpunosti iskorišćen), dodatak na kapital je do 2% bio na kraju 2019. godine, navodi se u Izveštaju BIS.³⁹

Bazel III standardi su predvideli da bi banke trebale da imaju veličinu kapitala za Stub 1 od 4,5%, što je više nego dvostruko u odnosu na sadašnjih 2%, te će uz to morati da formiraju i dodatnu zaštitnu rezervu kapitala od 2,5%. Na taj način, adekvatnost kapitala ne bi mogla biti niža od 7%, što je praktično trostruki porast. Stub 1 odražava nivo bankarskog osnovnog akcionarskog kapitala prema ukupnoj, rizicima opterećenoj aktivni, i smatra se merilom sposobnosti banke da podnese potencijalne buduće gubitke.⁴⁰

Regulatori su, takođe, postavili šestogodišnji prelazni period koji je trajao od januara 2013. do januara 2019. godine, što je ostavilo dovoljno vremena bankama za prikupljanje potrebnog kapitala. Na osnovu podignutih standarda Bazela III, stub 1, banke su mogle da izdrže sve potencijalne stresove koje je Covid-19 izazvao i sve šokove ublažile dobrom kapitalizovanošću. Uticaj Covid-19 usmerio je banke na nekoliko frontova, gde je došlo do izvesnih promena. Zbog pogoršanja kvaliteta samih kredita, banke pojačavaju svoje rezerve za kreditne gubitke. Prema novouvedim

³⁸ Bank for International Settlements (BIS), 2010, Basel III: towards a safer financial system, speech by Mr Jaime Caruana, General Manager of the BIS, at the 3rd Santander International Banking Conference, Madrid, 15 September 2010. p 9

³⁹ Bank for International Settlements (BIS), 2020, BIS Bulletin, no 11, May 2020, U Lewrick, C Schmieder, J Sobrun and E Takáts, Releasing bank buffers to cushion the crisis – a quantitative assessment.

⁴⁰ Ljubić M., (2015), Implementacija Bazel III kapitalnih standarda i izazovi svetske ekonomske krize, Megatrend revija : međunarodni časopis za primenjenu ekonomiju, SG=p 27309.- Vol. 12, no. 1 (2015), str. 67-83

UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

2021

pravilima o rezervama za očekivani gubitak u okviru Bazel III standarda, porast verovatnoća gubitka je svedena na minimum.⁴¹

Table 10 Ukupan kapital po komponentama i kvartalima (Evro, bilion; procenat)

Indikatori	CET1 ratio^{1), 2)}	Tier 1 ratio²⁾	Total capital ratio²⁾
I kvartal 2019	14.35%	15.60%	14.37%
II kvartal 2019	14.33%	15.55%	18,00%
III kvartal 2019	14.37%	15.58%	18,00%
IV kvartal 2019	14.87%	16.06%	18,05%
I kvartal 2020	14.43%	15.65%	18,11%

1) CET1 obavezne rezerve kapitala, stud 1

2) Ukupan kapital, Stub 1 i CET1 obavezne rezerve kapitala

Izvor: Autor na osnovu podataka European Central Bank

⁴¹ Joksimović Marijana, Beke Trivunac Jozefina, 2021, Uticaj covid-19 na bankarsko poslovanje, Megatrend revija, Vol. 18, no. 1 (2021).

2021 | UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

U tabeli br. 10 autor daje prikaz ukupnog kapitala po komponentama i kvartalima u 2019. i prvom kvartalu 2020. godine za evropske i svetske banke.

Table 11 Ukupan kapital po zemljama i komponente po zemljama (I kvartal 2020) EUR billions; percentages)

Zemlja (I kvartal 2020)	Ukupan kapital		Stub 1		CET1	
			Amount	Ratio	Amount	Ratio
	Amount	Ratio	Amount	Ratio	Amount	Ratio
Belgium	44.43	20.87%	40.39	18.98%	38.29	17.99%
Germany	216.00	17.94%	187.37	15.56%	172.91	14.36%
Estonia	4.19	28.19%	4.19	28.19%	4.19	28.19%
Ireland	50.38	21.76%	45.52	19.66%	43.70	18.88%
Greece	27.93	16.26%	25.16	14.65%	25.16	14.65%
Spain	222.65	15.40%	191.63	13.25%	171.40	11.85%
France	471.42	18.25%	405.44	15.69%	379.44	14.69%
Italy	189.16	17.69%	164.44	15.38%	150.04	14.03%
Cyprus	3.83	19.10%	3.63	18.10%	3.28	16.36%
Lithuania	1.92	22.81%	1.89	22.44%	1.89	22.44%

UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST
ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

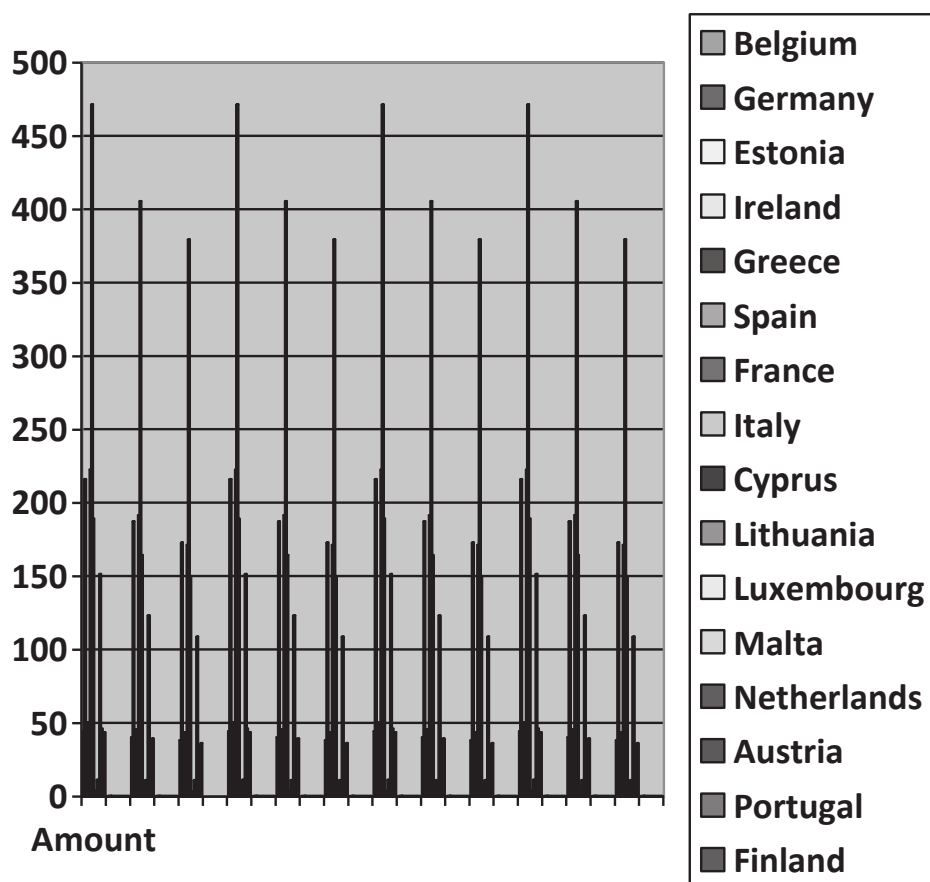
2021

Luxembourg	11.30	<i>18.48%</i>	11.13	<i>18.20%</i>	10.95	<i>17.91%</i>
Malta	1.85	<i>20.63%</i>	1.59	<i>17.66%</i>	1.59	<i>17.66%</i>
Netherlands	151.53	<i>22.33%</i>	123.19	<i>18.15%</i>	108.75	<i>16.02%</i>
Austria	46.09	<i>17.05%</i>	39.09	<i>14.46%</i>	35.34	<i>13.07%</i>
Portugal	19.27	<i>16.04%</i>	17.12	<i>14.25%</i>	15.97	<i>13.30%</i>
Finland	43.74	<i>20.40%</i>	39.35	<i>18.36%</i>	36.16	<i>16.86%</i>
Total	1,509.38	<i>18.11%</i>	1,304.45	<i>15.65%</i>	1,202.38	<i>14.43%</i>

Izvor: ECB

2021 | UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

Figure 2 Ukupan kapital po zemljama i komponente po zemljama (I kvartal 2020) EUR billions; percentages)

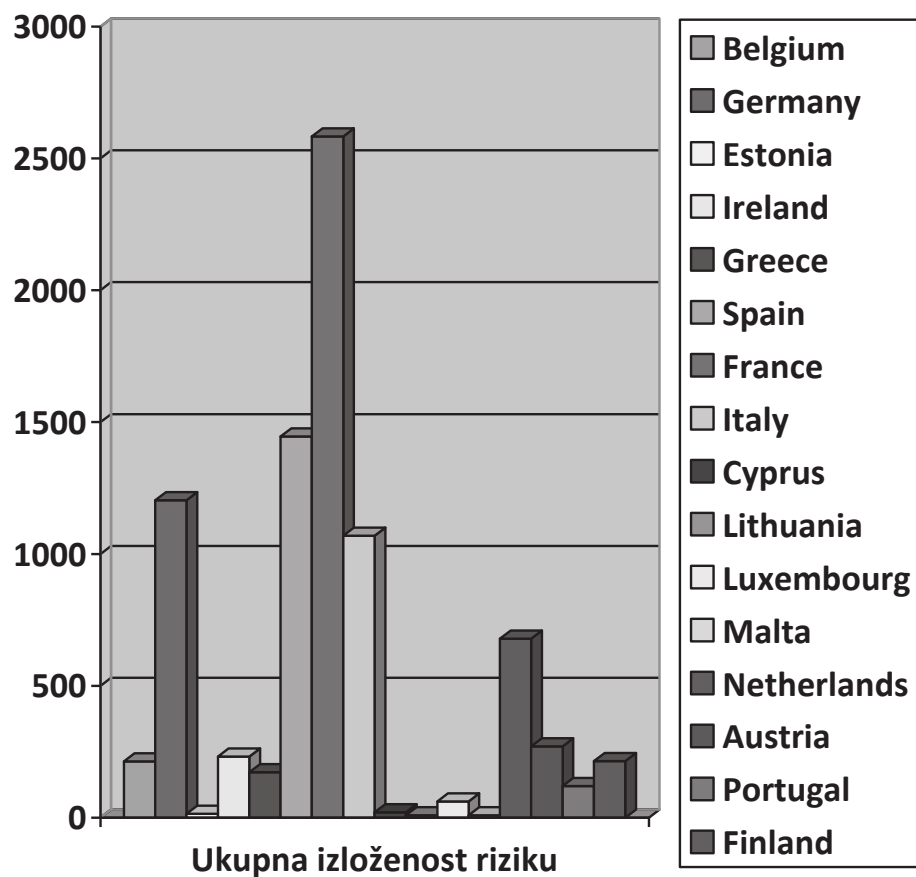

Izvor: autor na osnovu podataka European Central Bank

Na grafiku br. 2 autor daje prikaz ukupanog kapitala po zemljama i komponente po zemljama u I prvom kvartalu 2020. Godine za sledeće zemlje, i to: Belgija, Nemačka, Estonija, Irska, Grčka, Španija, Francuska, Italija, Kipar, Litvanija, Luksemburg, Malta, Holandija, Austrija, Portugal i Finska.

Takođe, na tabeli br. 13 i Grafiku br. 3 prikazana je ukupna izloženost riziku po zemljama i komponente po zemljama, i to: Belgium, Germany, Estonia, Ireland, Greece, Spain, France, Italy, Cyprus, Lithuania, Luxembourg, Malta, Netherlands, Austria, Portugal and Finland u prvom kvartalu 2020. godine.

Figure 3 Ukupna izloženost riziku po zemljama

Izvor: autor na osnovu podataka European Central Bank

Table 12 CET1 ratio po zemljama, (I kvartal 2020) i broj institucija

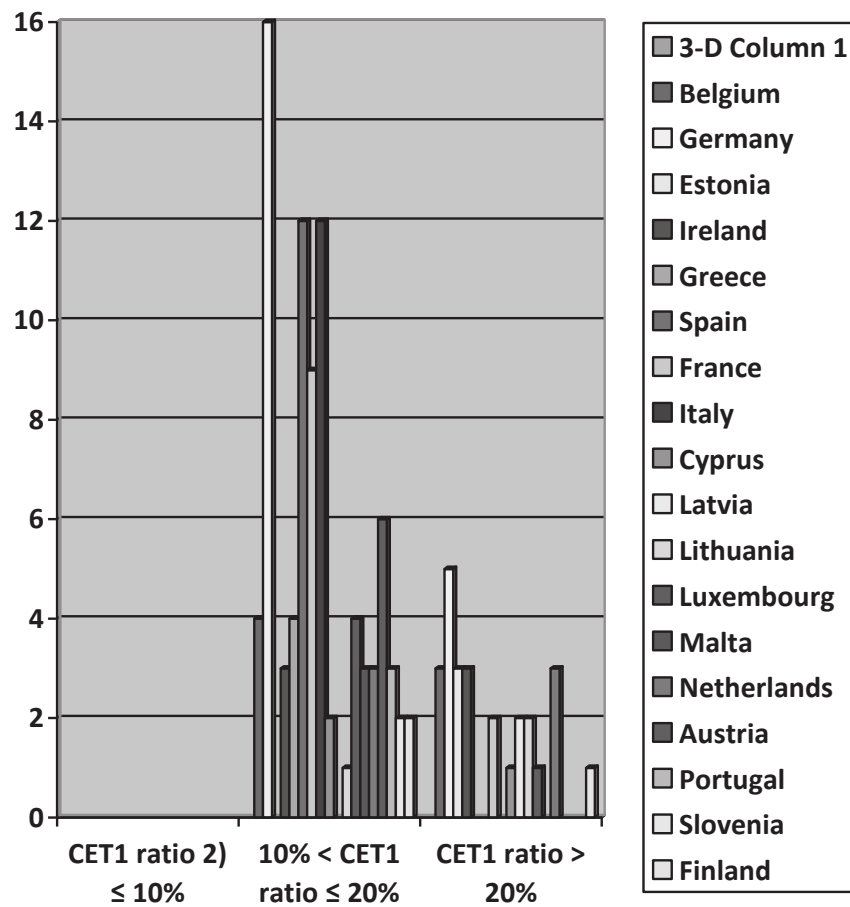
CET1 ratio po zemljama(broj institucija)			
Zemlje (I kvartal 2020)	CET1 ratio ²⁾ ≤ 10%	10% < CET1 ratio ≤ 20%	CET1 ratio > 20%
Belgium	-	4	3
Germany	-	16	5
Estonia	-	-	3
Ireland	-	3	3
Greece	-	4	-
Spain	-	12	-
France	-	9	2
Italy	-	12	-
Cyprus	-	2	1
Latvia	-	-	2
Lithuania	-	1	2
Luxembourg	-	4	1

2021 | UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

Malta	-	3	-
Netherlands	-	3	3
Austria	-	6	-
Portugal	-	3	-
Slovenia	-	2	-
Finland	-	2	1
UKUPNO	-	86	26

Izvor: ECB

Figure 4 CET1 ratio po zemljama, (I kvartal 2020) i broj institucija

Izvor: autor na osnovu podataka European Central Bank

5.2. Uticaj Covid-19 na kapitalizovanost banaka u Republici Srbiji

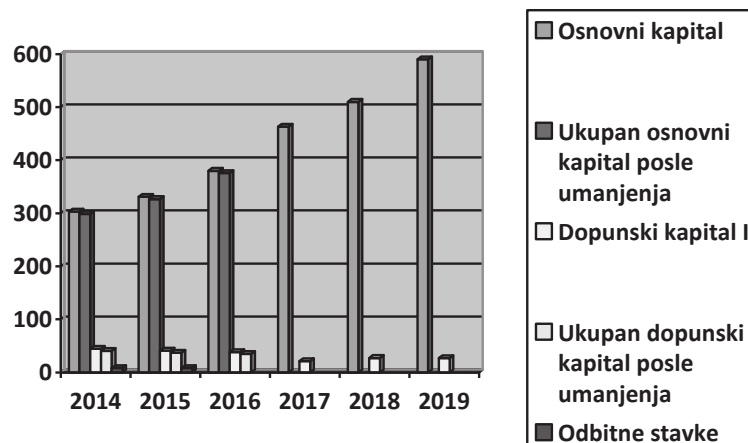
Uticaj Covida-19 na kapitalizovanost banaka u Republici Srbiji može se posmatrati kroz poslovanje banaka. S obzirom da još uvek nisu publikovani zvanični podaci za 2020. godinu, autor daje pregled podataka koji su zvanično objavljeni od strane Narodne banke Srbije.

Kako u svetu, tako i u Republici Srbiji adekvatnost kapitala banaka pre svetske ekonomske krize 2008. godine i pre Covid krize je različita. S obzirom da je propisano da se obavezan nivo kapitala poveća da bi se bankarski sektor zaštitio od novih udara, banke u Republici Srbiji su bile zaštićene od udara Covid krize. Sada je bankarski sektor zaštićen od novih udara uvođenjem nove regulative i podizanjem obaveznog nivoa kapitala.

Na grafikonu br. 5 prikazana je adekvatnost kapitala banaka u Republici Srbiji od 2014. do 2019. godine. Može se uočiti da se adekvatnost kapitala sa godinama povećavala od 20% u 2014. godini, da bi u 2019. godini ona iznosila 23,4%.

Kapital banaka u Republici Srbiji od 2014. godine do 2019. godine. Možemo videti da je isti stabilan i da su banke dobro kapitalizovane.

Figure 5 Kapital banaka

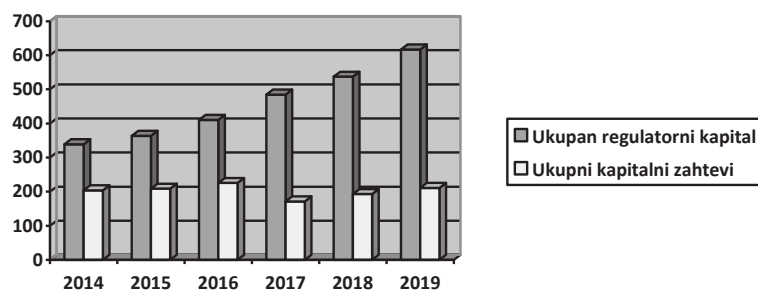

Izvor: Autor na osnovu Izveštaja od 2014. do 2019. godine, Sektor za kontrolu banaka, Bankarski sektor u Srbiji, Narodna banka Srbije.

Ukupan regulatorni kapital od 2014. godine do 2019. godine prikazan je na grafiku br 6. Može se videti da je ukupan regulatorni kapital stabilan po prikazanim godinama. Ukupni kapitalni zahtevi su niži od ukupnog regulatornog kapitala, što predstavlja još jednu potvrdu za dobru stabilnost kapitala u bankama.

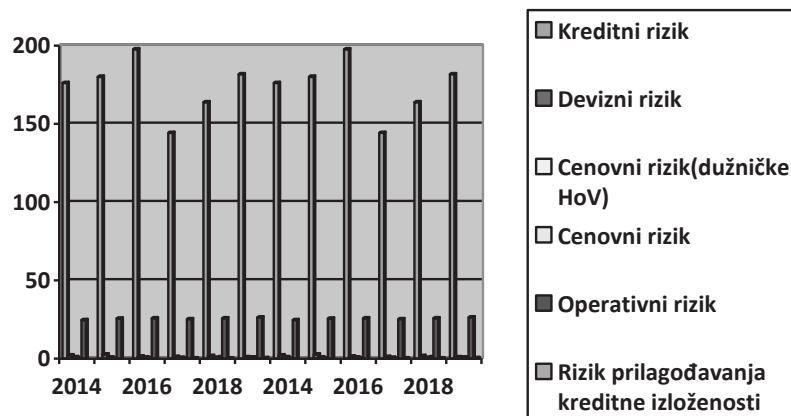
2021 | UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

Figure 6 Ukupan regulatorni kapital i ukupni kapitalni zahtevi

Izvor: Autor na osnovu Izveštaja od 2014. do 2019. godine, Sektor za kontrolu banaka, Bankarski sektor u Srbiji, Narodna banka Srbije.

Figure 7 Rizici u bankarskom poslovanju

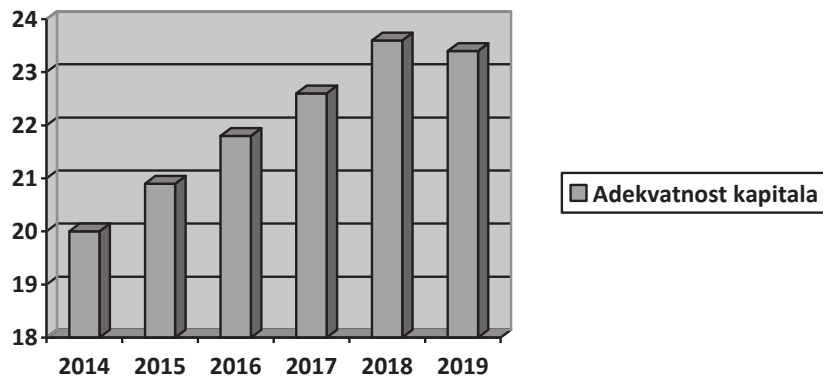

Izvor: Autor na osnovu Izveštaja od 2014. do 2019. godine, Sektor za kontrolu banaka, Bankarski sektor u Srbiji, Narodna banka Srbije.

Na osnovu člana 38. Odluke o adekvatnosti kapitala, banka je dužna da sve izloženosti rasporedi u jednu sedamnaest klasa. U skladu sa pomenutom Odlukom, za potrebe izračunavanja iznosa rizikom ponderisanih izloženosti, banka je dužna da pondere rizika primenjuje na sve pomenute izloženosti.⁴²

Na grafiku br 8. autor daje prikaz pokazatelja adekvatnosti kapitala u period od 2014. godine do 2019. godine. U posmatranom period pokazatelj adekvatnosti kapitala iznosi do 20% do 23.4%.

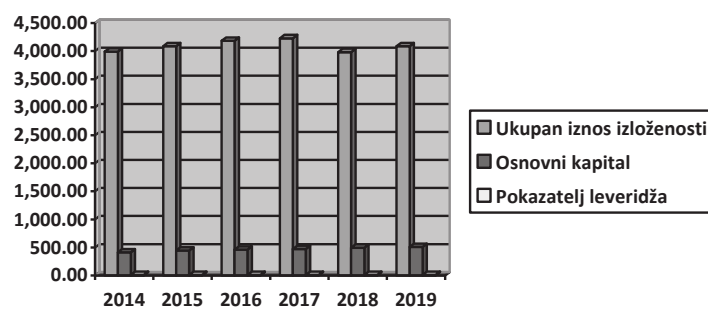
Figure 8 Pokazatelj adekvatnosti kapitala

Izvor: Autor na osnovu Izveštaja od 2014. do 2019. godine, Sektor za kontrolu banaka, Bankarski sektor u Srbiji, Narodna banka Srbije.

⁴² Joksimović Marijana, Beke Trivunac Jozefina, 2021, Uticaj covid-19 na bankarsko poslovanje, Megatrend revija, Vol. 18, no. 1 (2021)

Figure 9 Pokazatelj leveridža

Izvor: Autor na osnovu Izveštaja od 2014. do 2019. godine, Sektor za kontrolu banaka, Bankarski sektor u Srbiji, Narodna banka Srbije.

Pokazatelj leveridža u periodu od 2014. godine do 2019. godine, prikazan je na grafiku br. 9 .

UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

2021

Table 13 Pokazatelj profitabilnosti bankarskog sektora u Republici Srbiji

	31. 12. 2017.	30. 09. 2018.	31. 12. 2018.	30. 09. 2019.
Prosečna ponderisana aktivna kamata 1	6.5%	6.3%	6.1%	5.7%
Prosečna ponderisana pasivna kamata 2	0.9%	0.8%	0.8%	0.8%
Spread 3	5.6%	5.5%	5.3%	5.0%
NIM (% prosečne kamatonosne aktive) 4	5.4%	5.4%	5.2%	4.8%
NIMA (% prosečne ukupne aktive) 5	3.7%	3.7%	3.6%	3.3%
<i>ROA</i> 6	2.1%	2.1%	2.1%	1.9%
<i>ROE</i> 7	10.6%	10.7%	11.3%	10.5%
<i>Leverage</i> 8	19.8%	19.1%	17.9%	17.5%
Izvor: Narodna banka Srbije, Izveštaji od 2017. do 2019. godine, Sektor za kontrolu banaka, Bankarski sektor u Srbiji				

1 Prihod od kamata / Prosečna kamatonosna aktiva.

2 Rashod od kamata / Prosečna kamatonosna pasiva.

2021 | UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA

3 Prosečna ponderisana aktivna kamata – Prosečna ponderisana pasivna kamata.

4 Neto prihod od kamata / Prosečna kamatonosna aktiva.

5 Neto prihod od kamata / Prosečna ukupna aktiva

6 Dobitak pre oporezivanja / Prosečna ukupna aktiva.

7 Dobitak pre oporezivanja / Prosečan ukupan kapital

8 Odnos računovodstvenog kapitala i ukupne aktive.

Napred navedeni prikaz tabela br. 14 i grafikona od 5 do 9 govore o dobroj kapitalnoj adekvatnosti bankarskog sektora u Republici Srbiji u periodu pre Covid-19 krize. Zbog nedostatka podataka za 2020. godinu autor nije dao prikaz kapitala u 2020. godini, ali će u narednom periodu raditi na daljem istraživanju i publikovanju referenci pomenute tematike.

Spisak tabela

Table 1 Stepen kreditnog rizika za izračunavanje ponderisanog rizika aktive
14

Table 2 Osnovne razlike između Bazela I i Bazela II 26

Table 3 Ukupna rizikom ponderisana aktiva 34

Table 4 Struktura kapitala banaka po Bazelu II 39

Table 5 Obuhvat primene Stuba 3 56

Table 6 Sekjuritizacija: obelodanjivanje za standardizovane i IRB pristupe
58

Table 7 Jačanje kapitalnog okvira: od Bazela II ka Bazelu III 65

Table 8 Zahtevi za kapitalom 70

Table 9 Dinamika primene minimalnih zahteva 71

Table 10 Ukupan kapital po komponentama i kvartalima (Evro, bilion;
procenat) 77

Table 11 Ukupan kapital po zemljama i komponente po zemljama (I
kvartal 2020) EUR billions; percentages) 78

Table 13 CET1 ratio po zemljama, (I kvartal 2020) i broj institucija 83

Table 14 Pokazatelj profitabilnosti bankarskog sektora u Republici Srbiji 91

Spisak grafikona

Figure 1 Struktura Bazela II 29

Figure 2 Ukupan kapital po zemljama i komponente po zemljama (I kvartal 2020) EUR billions; percentages) 80

Figure 3 Ukupna izloženost riziku po zemljama 82

Figure 4 CET1 ratio po zemljama, (I kvartal 2020) i broj institucija 85

Figure 5 Kapital banaka 87

Figure 6 Ukupan regulatorni kapital i ukupni kapitalni zahtevi 88

Figure 7 Rizici u bankarskom poslovanju 88

Figure 8 Pokazatelj adekvatnosti kapitala 89

Figure 9 Pokazatelj leveridža 90

SADRŽAJ

UTICAJ COVIDA-19 NA ODRŽIVOST ADEKVATNOSTI KAPITALA U BANKAMA	1
<i>PREDGOVOR</i>	4
<i>I DEO STANDARDI BAZELSKOG KOMITETA ZA BANKARSKU SUPERVIZIJU</i>	5
1. Bankarska regulativa Bazelskog komiteta za bankarsku superviziju	5
1.1. Bazelski sporazum	8
1.2. Nastanak Bazelskog sporazuma	9
II DEO BAZEL I- PRVI BAZELSKI SPORAZUM	12
2. BAZEL I- PRVI BAZELSKI SPORAZUM	12
2.1. VaR model vrednosti prema riziku	16
2.2. Svrha i suština Bazel I standarda	16
2.3. Prednosti i pozitivni efekti primene Bazel I standarda	17
2.4. Nedostaci Bazel I standarda	18
2.5. Najznačajnije dopune Bazel I standarda	19
III TEĆI DEO BAZEL II - DRUGI BAZELSKI SPORAZUM	21
3. Bazel II - Drugi Bazelski sporazum	21
3.1. Osnovne postavke sporazuma Bazel II	27
3.2. Stub 1 – Minimalni kapitalni zahtevi	30
3.2.1. Rizikom ponderisana aktiva	33
3.2.2. Odbici od kapitala	37
3.2.3. Kapital banake	38
3.2.4. Faktori koji određuju nivo kapitala	40
3.2.5. Funkcija kapitala u banci	41
3.2.6. Adekvatnost kapitala	42
3.2.7. Regulisanje kapitala banke baziranog na rizicima	43
3.3. Stub 2 – Nadzor nad adekvatnošću kapitala	44
3.3.1. Neobelodanjene rezerve	45
3.3.2. Revalorizacije rezerve	46

3.3.3. Opšta rezervisanja/opšte rezerve za gubitke po kreditima	47
3.3.4. Hibridni dužnički instrumenti kapitala	48
3.3.5. Subordinirani ročni dug	49
3.3.6. Četiri principa Stuba 2	49
3.4. Stub 3 – Tržišna disciplina	52
IV DEO BAZEL III - TREĆI BAZELSKI SPORAZUM.....	60
4. Bazel III - Treći Bazelski sporazum	60
4.1. Ciljevi uvođenja Bazela III	62
4.2. Primena Bazela III u svetu	63
4.3. Nova kategorija kapitala u okviru Bazel III standarda	67
4.3.1. Zaštitni kapital	69
4.3.2. Anticiklični kapital	69
4.3.3. Osnova za umanjenja kapitala	71
4.3.4. Tranzicioni aranžman	71
V DEO UTICAJ COVID-19 NA KAPITALIZOVANOST BANAKA 73	73
5. Uticaj Covid-19 na kapitalizovanost evropskih banaka.....	75
5.1. Kapitalizovanost evropskih banaka	75
5.2. Uticaj Covid-19 na kapitalizovanost banaka u Republici Srbiji.....	86
<i>LITERATURA</i>	93
Spisak tabela.....	99
Spisak grafikona.....	100
<i>BIOGRAFIJA</i>	101
<i>SADRŽAJ</i>	107

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

336.711.6(094.2)
616.98:578.834]:33

ЈОКСИМОВИЋ, Маријана, 1980-

Uticaј Covida-19 na održivost adekvatnosti kapitala u bankama / Marijana Joksimović. - Beograd : Alfa BK univerzitet, 2021 (Beograd : Matija). - 107 str. : graf. prikazi, tabele ; 25 cm

Tiraž 100. - Biografija: str. 99-104. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija: str. 92-97

ISBN 978-86-6461-045-2

а) Споразум о мерењу капитала б) Корона вирус -- Економски аспект

COBISS.SR-ID 38336009

